

Warszawa, 15 lipca 2025 r.

Stanowisko Federacji Bezpieczna Żywność w sprawie projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 czerwca 2025 r. w sprawie standardu organizacyjnego żywienia w podmiocie leczniczym wykonującym działalność leczniczą w rodzaju świadczenia szpitalne

Fundacja Federacja Bezpieczna Żywność, jako organizacja działająca na rzecz praw człowieka, zrównoważonego systemu żywnościowego oraz równego traktowania wszystkich grup społecznych, odnotowuje zamiar uregulowania kwestii standardu organizacyjnego żywienia w szpitalach. Projekt wskazuje na próbę wzmocnienia roli żywienia jako integralnej części leczenia i opieki nad pacjentami. Jednocześnie jednak wyrażamy zaniepokojenie brakiem odpowiednich gwarancji w projekcie rozporządzenia Ministra Zdrowia z 2025 r. w sprawie standardu organizacyjnego żywienia w podmiocie leczniczym wykonującym działalność leczniczą w rodzaju świadczenia szpitalne.

Pomimo zawartych w projekcie rozwiązań dotyczących poprawy jakości i kontroli żywienia szpitalnego, projekt nie gwarantuje każdemu pacjentowi dostępu do posiłków odpowiadających jego potrzebom zdrowotnym, przekonaniom religijnym, światopoglądowym czy etycznym. Brakuje jednoznacznych zapisów dotyczących obowiązku zapewnienia diet roślinnych, wegańskich, eliminacyjnych lub zgodnych z wyznaniem, niezależnie od wieku pacjenta.

Regulacja ta - mimo deklaratywnego uwzględnienia „przekonań i światopoglądu” - w praktyce pozostawia decyzję w rękach lekarza, bez systemowego zabezpieczenia organizacyjnego. W efekcie może dochodzić do sytuacji, w których pacjenci są pozbawieni realnego dostępu do żywności zgodnej z ich tożsamością, przekonaniami lub wartościami, co prowadzi do naruszenia zasady równego traktowania i prawa do żywności.

Projekt ten powinien być oceniany nie tylko przez pryzmat aspektów organizacyjnych i żywieniowych, ale przede wszystkim w świetle zobowiązań państwa do ochrony praw człowieka, w szczególności prawa do niedyskryminacji, prawa do poszanowania sumienia i przekonań, a także prawa do odpowiedniego poziomu życia, w tym dostępu do adekwatnej żywności. Brak kompleksowego ujęcia tych kwestii w obecnym brzmieniu projektu rodzi poważne wątpliwości co do jego zgodności z Konstytucją RP, Kartą praw podstawowych UE oraz międzynarodowymi standardami ochrony praw pacjenta.

I.Brak systemowych gwarancji dostępu do diet zgodnych z przekonaniami pacjentów

Choć w projekcie rozporządzenia zawarto postanowienie, zgodnie z którym lekarz powinien uwzględniać przekonania religijne, kulturowe i światopoglądowe pacjenta przy doborze diety (§ 3 ust. 1 pkt 3), należy stanowczo podkreślić, że **nie stanowi on rzeczywistej gwarancji systemowego dostępu do posiłków zgodnych z takimi przekonaniami, w szczególności w przypadku diet roślinnych (wegańskich) czy eliminacyjnych.**

Rozwiązanie to przerzuca całą odpowiedzialność na lekarza i pacjenta — w praktyce oznacza to konieczność indywidualnego występowania z żądaniem oraz uzależnienie jego realizacji od wiedzy i otwartości personelu medycznego, a nie od wbudowanego w system mechanizmu poszanowania różnorodności światopoglądowej. Co więcej, rozporządzenie nie nakłada obowiązku dostępności składników, przeszkolenia personelu kuchni, ani opracowania odpowiednich jadłospisów, które umożliwiłyby rzeczywistą realizację takich potrzeb.

Tym samym projekt wprowadza iluzoryczne zabezpieczenie praw pacjentów wyznających określone przekonania etyczne, religijne lub światopoglądowe, nie gwarantując jednocześnie żadnych środków ich realizacji. W efekcie mamy do czynienia z nierównym traktowaniem — **system preferuje diety tradycyjne i odzwierzęce, a osoby stosujące inne modele żywieniowe pozostawia bez realnego wsparcia instytucjonalnego.**

Takie działanie może zostać uznane za naruszenie zasady równego traktowania i zakazu dyskryminacji wyrażonej w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym: „1. *Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.*

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”.

W praktyce, brak regulacji umożliwiających osobom stosującym inne modele żywienia (np. weganom, dla których rezygnacja z produktów odzwierzęcych wynika z przekonań etycznych lub religijnych) korzystanie z odpowiednio zbilansowanej diety w instytucjach publicznych, w tym w szczególności w szpitalach, może skutkować ich dyskryminacją. Niezapewnienie takiej możliwości oznacza, że osoby te muszą przyjmować pokarmy sprzeczne z ich przekonaniami, albo ponosić dodatkowy wysiłek organizacyjny i finansowy, by pozyskać posiłki we własnym zakresie, co w warunkach hospitalizacji bywa bardzo trudne, a niekiedy niewykonalne.

Szczególne znaczenie ma art. 53 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym: *„Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii”*. Gwarancja ta obejmuje również prawo do działania w zgodzie z własnym sumieniem, w tym do odmowy podejmowania działań sprzecznych z wyznawanym systemem wartości. Dla wielu osób dieta roślinna ma charakter nie tylko zdrowotny, ale światopoglądowy lub religijny, co powoduje, że zmuszanie ich do przyjmowania posiłków zawierających produkty pochodzenia zwierzęcego stanowi naruszenie ich konstytucyjnych wolności.

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego, podobną ochronę gwarantuje art. 9 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z którym: *„Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne”*.

Przepis ten chroni prawo każdej osoby do uzewnętrzniania swojej religii, a także przekonań osobistych. Odnosi się zatem do działań takich jak m.in. wybory żywieniowe wynikające np. z przekonań etycznych. **Obowiązkiem państwa jest stworzenie ram prawnych, które umożliwiają jednostce życie zgodne z tymi przekonaniami, o ile nie kolidują one z prawami innych osób ani interesem publicznym.** Nie można uznać za proporcjonalne

ograniczenie, które w szpitalu, w miejscu zależności pacjenta od instytucji, całkowicie pozbawia pacjenta możliwości wyboru żywieniowego zgodnego z jego własnym sumieniem.

Należy podkreślić, że zgodnie z orzecznictwem oraz interpretacjami przyjmowanymi w systemie ochrony praw człowieka (m.in. przez Europejski Trybunał Praw Człowieka), **weganizm może stanowić chroniony światopogląd** w rozumieniu art. 9 EKPC, a zatem – na gruncie prawa – wymaga poszanowania i ochrony porównywalnej do przekonań religijnych. Pomimo tego, projekt rozporządzenia nie przewiduje rozwiązań organizacyjnych ani standardów, które gwarantowałyby rzeczywisty dostęp do diety wegańskiej jako jednej z równorzędnych form żywienia szpitalnego.

Równolegle przepisy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji m.in. z powodu religii i przekonań oraz gwarantują wolność myśli, sumienia i religii, która obejmuje także prawo do działania zgodnie z sumieniem. Zgodnie z:

- art. 10 ust. 1 KPPEU: *„Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach”*;
- art. 21 ust. 1 KPPUE: *„Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”*.

Należy podkreślić, że obowiązek neutralności światopoglądowej instytucji publicznych nie polega na ignorowaniu przekonań obywateli, lecz na zapewnieniu im równego dostępu do praw i usług bez względu na te przekonania. **Niedopuszczalne jest faworyzowanie tylko jednego stylu żywienia (np. „tradycyjnego” z mięsem) i nieuwzględnianie innych alternatywnych form (jak dieta wegańska).**

Z tego względu postulujemy, by projekt rozporządzenia wprost gwarantował dostępność pełnowartościowych opcji roślinnych (w tym wegańskich), jako standardowej opcji

żywieniowej możliwej do wyboru, bez konieczności każdorazowego uzasadniania jej w dokumentacji medycznej.

II. Brak gwarancji dostępu do posiłków wegańskich - iluzoryczna ochrona praw pacjentów i dzieci

Projekt rozporządzenia, pomimo deklaratywnego uwzględnienia potrzeb kulturowych, religijnych i światopoglądowych pacjentów (§ 3 ust. 1 pkt 3), **nie zapewnia realnych i systemowych gwarancji dostępu do posiłków wegańskich w podmiotach leczniczych**, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. W dokumentach towarzyszących projektowi weganizm nie został uznany za równoprawną potrzebę żywieniową – wręcz przeciwnie, brak nabiału i mięsa ryb został wprost wskazany w uzasadnieniu jako przykład błędów żywieniowych, **bez odniesienia się do możliwości stosowania wartościowych roślinnych zamienników**.

Rozporządzenie przewiduje jedynie dietę wegetariańską dla dzieci i młodzieży (załącznik nr 4), co oznacza, że **dzieci i młodzież odżywiająca się w sposób wegański – z powodów etycznych, zdrowotnych, religijnych lub światopoglądowych – są w praktyce wykluczone z systemu żywienia zbiorowego w szpitalach**. Jednocześnie przepisy nie nakładają na podmioty obowiązku zapewnienia dostępności odpowiednich alternatyw roślinnych, co skutkuje brakiem równości w dostępie do żywności.

Powyższe stoi w sprzeczności z art. 48 ust. 1 Konstytucji RP, który przyznaje rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Jak podkreślono w doktrynie konstytucyjnej, „wychowanie” w rozumieniu art. 48 to świadome kształtowanie w dzieciach określonego systemu wartości, światopoglądu, przekonań moralnych i religijnych – niezależnie od ich treści, pod warunkiem że nie naruszają dobra dziecka chronionego w art. 72 Konstytucji.

To konstytucyjne prawo obejmuje zatem również prawo do wyboru sposobu odżywiania dzieci jako elementu integralnego wychowania w określonym systemie wartości – np. światopoglądowym i zdrowotnymi (np. weganizm), religijnym (np. zakazy pokarmowe), czy etycznym (np. unikanie cierpienia zwierząt). Rozporządzenie, które nie przewiduje dostępu do posiłków wegańskich w podmiotach leczniczych, narusza autonomię rodziców w wychowaniu dziecka i ingeruje w konstytucyjne prawa rodzicielskie.

III. Naruszenie zasady poszanowania godności pacjenta

Nadto, brak zapewnienia mechanizmów pozwalających na rzeczywiste respektowanie potrzeb pacjentów wynikających z ich przekonań religijnych, światopoglądowych i kulturowych może zostać uznane za **naruszenie jednej z podstawowych zasad systemu ochrony zdrowia — poszanowania godności pacjenta**. Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta: „*Pacjent ma prawo do poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych*”.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 kwietnia 1989 r. (I CR 143/89): „*Godność osobista jest to sfera osobowości, która konkretyzuje się w poczuciu własnej wartości człowieka i oczekiwaniu szacunku ze strony innych ludzi. Poczucie to, które jest istotnym elementem psychiki człowieka, kształtowane jest przez szereg różnych okoliczności zewnętrznych. Nie jest niezmiennie. Jako wytwór rozwoju natury ludzkiej jest uwarunkowane historycznie i kulturowo. Jego "postacie" czy "rozmiar" w istotny sposób zależą przy tym od innych cech psychiki człowieka i od całokształtu jego osobowości. Dlatego mogą być różne miary poczucia własnej "wartości" człowieka i naruszenia jego godności*”.

W świetle tego orzeczenia, poszanowanie godności pacjenta wymaga uwzględnienia jego indywidualnych cech i przekonań, w tym również wyborów żywieniowych motywowanych sumieniem, religią czy etyką. **Wymuszenie na pacjencie spożywania produktów, które są sprzeczne z jego głęboko zakorzenionymi wartościami nie tylko narusza jego wolność światopoglądową, ale też godzi w jego godność osobistą.** Godność ta nie jest abstrakcyjnym pojęciem, ale aktualizuje się w konkretnych oczekiwaniach pacjenta do traktowania z szacunkiem czy możliwości podejmowania decyzji zgodnych z własnymi przekonaniami.

W praktyce, rozporządzenie **przerzuca odpowiedzialność za wdrożenie diety zgodnej z przekonaniami pacjenta na jednostkową decyzję lekarza**, która może, ale nie musi uwzględniać zgłoszonych potrzeb, o ile – jak wskazuje projekt – nie „sprzeciwia się temu stan zdrowia pacjenta”. **Taka konstrukcja nie stanowi gwarancji systemowej** i prowadzi do arbitralności oraz potencjalnego naruszania praw pacjenta do godności i niedyskryminacji, a także prawa do poszanowania przekonań.

IV. Propozycje zmian legislacyjnych

W świetle powyższych argumentów, w tym zasady równego traktowania, zakazu dyskryminacji, poszanowania godności pacjenta oraz obowiązku zapewnienia pacjentom równego dostępu do zrównoważonego systemu żywnościowego, **postulujemy wprowadzenie następujących zmian do projektu rozporządzenia.**

- a. **Wprowadzenie systemowego obowiązku zapewnienia diet zgodnych z przekonaniem pacjenta**, o ile nie istnieje przeciwwskazanie medyczne. Obowiązek ten powinien być po stronie podmiotu leczniczego, a nie indywidualnego lekarza.
- b. **Uzupełnienie katalogu diet (załącznik nr 2 i 4) o:**
 - dietę wegańską (dla dorosłych, dzieci i kobiet w ciąży/laktacji),
 - diety z wykluczeniem etycznymi i religijnymi, z jednoczesnym wskazaniem kryteriów zapewnienia odpowiedniego bilansu żywieniowego na podstawie dostępnych rekomendacji (WHO, ESPEN, ADA).
- c. **Dodanie w § 3 nowego ust. 4** w brzmieniu: *"Podmiot jest obowiązany do organizacji żywienia w sposób umożliwiający realizację prawa pacjenta do otrzymania diety zgodnej z jego przekonaniem religijnymi, światopoglądowymi, etycznymi lub zdrowotnymi, jeżeli nie sprzeciwia się temu stan zdrowia pacjenta."*
- d. **Dodanie w § 3 nowego ust. 5** w brzmieniu: *„Zgłoszenie otrzymania diety zgodnej z przekonaniem religijnymi, światopoglądowymi, etycznymi pacjenta nie wymaga uzasadnienia, jeżeli nie sprzeciwia się temu stan zdrowia pacjenta."*

V. Podsumowanie

Projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 czerwca 2025 r. w sprawie standardu organizacyjnego żywienia w podmiocie leczniczym wykonującym działalność leczniczą w rodzaju świadczenia szpitalne, stanowi istotny krok w kierunku poprawy organizacji żywienia szpitalnego. Jednak bez wprowadzenia realnych i jednoznacznych gwarancji dostępu do diet odpowiadających przekonaniom pacjentów (zarówno religijnym, światopoglądowym, jak i etycznym) jego założenia pozostają niewystarczające z punktu widzenia standardów

ochrony praw człowieka oraz konstytucyjnych gwarancji równości i poszanowania godności pacjenta.

Zarówno Konstytucja RP, jak i wiążące Polskę akty prawa międzynarodowego zobowiązują państwo do aktywnego przeciwdziałania dyskryminacji i zapewnienia równego dostępu do usług publicznych, w tym opieki zdrowotnej niezależnie od wyznawanych przekonań. Brak systemowych rozwiązań organizacyjnych umożliwiających pacjentom stosowanie diety wegańskiej lub innej zgodnej z sumieniem nie tylko narusza te zasady, ale również obniża standard opieki szpitalnej, narażając pacjentów na stres i poczucie wykluczenia.

Federacja Bezpieczna Żywność apeluje o uzupełnienie projektu rozporządzenia o konkretne, jednoznaczne przepisy gwarantujące dostęp do diet zgodnych z przekonaniami pacjentów nie tylko w teorii, lecz również w codziennej praktyce placówek leczniczych. Tylko w ten sposób możliwe będzie stworzenie systemu opieki zdrowotnej opartego na szacunku dla różnorodności, godności i autonomii pacjenta.

Z poważaniem,

Anna Spurek, Prezeska Federacji Bezpieczna Żywność